Översättning: Torsten lät resa denna sten efter sig själv och sin son Hävner. Till England var den unge kämpen faren, blev sedan hemma till sorg död. Gud hjälpe deras själ! Brune och Slode de ristade denna sten.

Namnet ack. **hefni** motsvaras av fsv. *Hæmner* men förekommer icke annars i runinskrifter, sedan den gen. **hbnis**, som av Bugge lästs på L. 1264 och har tycke därav, utav O. v. Friesen, *N. Smål. fornm.för. tidskr.* 1907, s. 17 lästs **hrhls**, vilket tolkats som *Haral(d)s*.

Denna runsten skiljer sig från de flesta runstenar, som tala om färd till England, se Inl. § 27, genom att **o**-runan betecknar o-ljud i **þorstain** och **sloþi** och bör därför höra till en senare tid än dessa. Antagligen har Hävner sällat sig till den skeppshär, som danska konungen Sven Estridsson efter tre års rustningar år 1069 sände till England under befäl av sin broder Asbjörn jarl för att fördriva Vilhelm Erövraren, som 1066 intagit England. Asbjörn lät emellertid muta sig av Vilhelm och återvände hem med flottan 1070. Genom Asbjörns förräderi fick den unge Hävner föga tillfälle att utmärka sig och dog sedan hemma.

S. Grundtvig, *Hist. tidskr.* 3 række, V. 602, uppställer hela inskriften ända till **kuþ hialbi** i metrisk form, Bugge, *Runverser*, s. 321 anser rimligare, att den versifierade delen endast utgöres av halvstrofen:

Var til Ænglan(d)s
ungr drœngr farin,
vardh þā hēma
at harmi dōdhr.

Bugges uppfattning är troligen riktig, emedan halvstrofens verser äro metriskt bättre byggda än det föregående och i Sö. 54 Bjudby början är prosa, omdömet om personerna vers. Som rytmisk prosa kan dock kanske (**aftiʀ**) **sik : sialfan : auk : sun : sin : hefni** på grund av allitterationen och ställningen av appositionen **sun : sin** framför **hefni** uppfattas.

---

56. Fyrby, Blacksta sn, Oppunda hd.

Pl. 33.

Litteratur: D 8vo 55; Runverser s. 323.

Runristningen finns å en åt vägen vänd sida av ett jordfast gråstensblock omedelbart invid södra sidan av landsvägen nordost om Fyrby. Den del av stenen, varpå ristningen befinner sig, är i höjd 2,25 m, ristningens bredd nedtill är 82 cm, upptill över mellanslingans topp 47 cm, slingans bredd 9 cm.

Om omgivningen yttrar Dybeck: »Norr om byn är marken äfven jämn och någon högst betydlig stensättning synes varit i bytägten närmast vägen. Flera grafkullar och stenkretsar äro ännu nära derintil i skogen på andra (norra) sidan om vägen.»

Inskriften börjar med 1—3 **iak**, vars **i** ej anses ristat i D 8vo 55 men ej är svagare än övriga runstavar. De fåror som korsa staven likt bistavar till ᚼ, äro däremot icke huggna. Den följande punkten är tydlig. I 4—7 **uait** tecknas 6 **i** uti D 8vo 55 som ᛣ, har visserligen en fåra lik bistaven till ᛁ men icke huggen, då den sträcker sig för långt t. v. Övre pricken i kolon efter **uait** står långt åt höger, efter 31—34 **menr** åter åt v. 35—41 läser Dybeck **kynasta** och säger 35 vara rättad från ᚿ till ᚴ, man skulle väl snarare vilja säga från ᚱ, i det mellanstrecket blivit förlängt till bistav av ᚴ, som ock Stephens *ONRM* II, 751 anmärker; förmodligen har ristaren av misstag först upprepat det föregående ᚱ. Ristningen **rynasta** skulle höra till adj.

rȳn »runkunnig», varav sup. **runstr** förekommer i Maeshowe, men detta adj. synes ej sannolikt om dem, som rest stenen, då de ej ristat runorna, utan troligare är adj. fvn. *kønn* »insigtsfuld, kyndig, duelig», som lovord av ristaren för det ansenliga minnesmärket. I 63—67 **stafa** läses 66 av Dybeck som ᚴ; visserligen finns blott en bistav men denna utgår nästan från stavens fot och platsen för övre bistaven till ᚴ upptages av en avflagning, vars gräns säkert angiver den övre bistavens sträckning. Den avlidnes namn är 78—86 **fraystain**: av 78 ᚴ synes staven tydligt och bistavarnas toppar, 79—81 **ray** äro svaga.

Inskriften är följande:

Slingan: **iak : uait : hastain : þa : hulmstain : bryþr : menr : kynasta : a : miþkarþi : setu : stain :**
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

auk : stafa : marga. Innanför högra slingan uppifrån: **eftiʀ · fraystain : faþur · sin :**
60 65 70 75 80 85 90

39, 51 **s** hava formen ᛋ.

I brev har prof. A. Noreen påpekat, att **hastain : þa : hulmstain : bryþr** måste vara ack. obj., **menr : kynasta** objektivt predikativ till **iak : uait**; alltså översättningen:

Jag vet bröderna Hasten och Holmsten vara de duktigaste män här i världen. De satte sten och stavar många efter Frösten, sin fader.

Ordet »stav» förekommer i flera runinskrifter i förbindelse med »sten» om minnesmärket efter den döde, se Sö. 196 Kolsundet, B. 53, L. 450, D. II, 109 Bellstad Uppl. och L. 2010 Vreta, Uppl. utan att det är klart, vad som menas därmed, närmast ligger att tänka på en inhägnad, jfr fgutn. *stafgarþr* »med stolpar inhägnad helig plats».

Hela inskriften utgör en strof i fornyrdeslag:

*Iak vēt **H**āstēn*
*þā **H**olmstēn brōdhr*
mænnr kōnasta
*ā **M**idhgardhi;*
settu stēn
ok stafa margha
*æftiʀ **F**rōstēn*
fadhur sin.

---

57. Trinkesta, Blacksta sn, Oppunda hd.

Pl. 34 (D 8vo 42).

Litteratur: D 8vo 42; L. Hallman, Blacksta och Wassbro socknar 1748 och 1759, utg. av S. Wallin, Sthm 1917, s. 33, teckn.

Då runstenen nu icke kunnat anträffas, äro vi hänvisade till följande redogörelse för stenen i D 8vo 42 jämte teckning:

»Den tredje af de vid Blacksta-dälden varande fyra hittills obekante Runstenar är å Trinkesta (Blacksta prestgårds) egor. Stens-ängen — törhända så kallad af Runstenen — upptager här sänkningen, hvilken å detta ställe skiljer från Trinkesta öfriga mark en till sjön Långhalsen liggande bergig löfhöjd, benämnd Näset. Runstenen står i Stensängen, utmed norra sluttningen af höjden. En mindre väg från ett nu ödelagdt hemman å höjden, kalladt Stensäng, löper förbi stenen samt vidare öfver dälden till landsvägen i granskapet af prestgården. Å höjden, som hel och hållen utgör en hage, äro många grafkullar och stensättningar, samt mot sjön tre gamla ringmurar.

Peringskiölds anteckningsbok från resan 1686 (F l 5: 5) innehåller, utom den förut omnämnda teckningen, två andra teckningar av Valsta-stenen, den ena av honom själv, den andra av en annan hand. Båda ha, liksom teckningen i *Ransakningarna*, **sulfu**, vilket väl sålunda torde ha varit inskriftens form.

Stenens plats framgår av en skattläggningskarta från 1688 (Kungl. Lantmäteristyrelsens arkiv C 4: 48), avbildad av I. Schnell i *Sörmlandsbygden* 1935 (fig. 1). Den står straxt N om husen i Valsta by.

Runstenen omtalas ännu år 1761 av P. Åvall i *Betna Sochns Beskrifning* (hs M 65 i Kungl. Biblioteket), utg. av Södermanlands Hembygdsförbund 1935 (*Sörmländska Handlingar* n:r 3), s. 26 f.: »Wid Hwalsta by står en uprester runsten, som ännu är någorlunda läslig för den som förstår den samma.»

H. O. Indebetou, *Södermanlands minnen* (1877), s. 139 uppger, att i Valsta norra gård finnes en runsten insatt i muren under en bod, och en annan förmodas ligga under ett av boningshusen. Omkring 1880 byggdes denna gård om, och alla äldre hus revos då bort. Det har sedan icke varit möjligt att finna några spår av stenen.

54. Bjudby.

Om uttrycket **lantburnir man** se s. 329 och R. Kinander i *Smålands runinskrifter*, s. 110 (med cit. litt.).

55. Bjudby.

Pl. 203, 204.

Litteratur: Lis Jacobsen i Scandia 8 (1935), s. 77 not.

Stenen hopfogades och restes 1934 på samma plats, där den förut legat, i björkhagen V om Bjudby.

För uttrycket *varð þa hæima at harmi dauðr* jfr Sö 320 *harmdauð mykinn*, namnet *Harmsorgi* Sö 68 och tillnamnet isl. *harmdauði*.

Lis Jacobsen finner uttrycket *at harmi* »påfaldende både formelt og indholdsmæssigt. De nærmeste syntaktiske paralleller findes i vestnordisk digtning: 'have noget *at gamni*' (Egill, lösvers nr. 45), 'skaffe sig noget *at gremi*' (Lokasenna str. 21); disse dækker jo ikke brugen på Bjudby-stenen; følelsesudbruddet 'til sorg' falder heller ikke rimeligt.» I stället förmodar hon ett ortnamn. »Et fra middelalderen hjemlet svensk stednavn *Harm* (i Helsingland) findes i et Diplom fra beg. af 1300-tallet (*SD* 3, s. 430) . . . Det forefalder mig sandsynligt, at Hevner — efter hvem stenen är rejst — har haft sin gård ved Harm og har fundet døden her, efter at være vendt tilbage fra England. Hans far, Thorsten, der har rejst stenen 'efter sig selv og sin søn Hevner' i Bjudby i Södermanland, har vel haft sin gård her». Häremot måste emellertid framhållas, att det ingalunda förefaller osannolikt att i en svensk inskrift möta uttryck för verklig sorg. Utom de ovan anförda parallellerna må här blott erinras om Bällsta-stenen i Uppland (L 450): **. . . uk · kuriþi · kas at · uiri · þu mon i krati · kiatit lata**.

56. Fyrby.

Litteratur: O. v. Friesen, Runorna i Sverige (1928), s. 61.

Till läsningen: Runan 35 är säkert **r** och ordet 35—41 sålunda **rynasta**. Hela bistaven i 35 **r** kan tydligt spåras, ehuru den är svag; från dess nedre vinkel går en fördjupning in mot

huvudstaven, som kan vara ristad. Förlängningen av denna fördjupning upp mot övre slinglinjen är däremot mycket svag och osäker. Även von Friesen läser **rynasta**. **u** är tydligt stunget i **rynasta**, liksom **i** i **menr**, **setu**, **eftiʀ** och **k** i **marga**; svag men säker prick finnes i **u** i **bryþr** och **fraystain**; däremot är **k** icke stunget i **miþkarþi**.

Inskriftens början blir sålunda i översättning: »Jag vet bröderna Håsten och Holmsten vara de runkunnigaste män i Midgård (= här i världen).»

von Friesen uppfattar **hastain** som nominativ och subjekt:

»Jag, Håsten, känner Holmsten och hans bröder
som runokunnige klokast i Midgård.
Sten de reste, runor ristade
över Frösten fader sin.

Håsten (= den höga stenen) är tydligen det forna namnet på den väldiga, vid en gammal väg liggande flyttblocksklippa, på vilken inskriften är anbrakt.» Som ortnamn förekommer Håsten i N. Björke sn, Västergötland; det tolkas i *Ortnamnen i Älvsborgs län* 12, s. 4 som »den höga stenen»: »Möjligen har gården sitt namn med anledning av läget invid Hunnebergs branta bergvägg.» Högsten och Högstena finnes på flera ställen som gårds- eller bynamn. Torpet Högstena i Kjula sn har uppenbarligen sitt namn av de båda där resta stenarna, av vilka den ena har runinskrift (Sö 105, se även nedan s. 389).

Å andra sidan synes uppfattningen av **hastain** som personnamn vara sannolikare. Mansnamnet *Hastæinn* är väl styrkt; det förekommer i ytterligare tre inskrifter i Södermanland (Sö 122, 123, 347). Av de 4 belägg, som anföras av Lundgren, äro 3 från Södermanland. Men namnet finnes även, om än sparsamt, belagt både i Danmark och i Västnorden. Alla tre namnen i inskriften ha som slutled *-stæinn*: *Hastæinn* och *Holmstæinn*, söner av *Fröystæinn*. Detta erinrar om de tre bröderna *Hásteinn*, *Hersteinn* och *Holmsteinn*, söner till *Atli inn mióvi* på Gaular i Norge, som omtalas i *Landnamabok* (ed. F. Jónsson, 1925, s. 4).

Såsom Brate påpekar, omtalas i flera inskrifter »stav» som ingående i minnesmärket över den döde jämte »sten». Se härom även Sö 196. Emellertid är det anmärkningsvärt, att på Fyrby-stenen talas om »många stavar». Det är därför sannolikt, att här avses icke resta stolpar utan runstavarna på stenen. Sålunda: »de satte stenen med många runstavar (runor)». Jfr uttrycket **meþ · s(t)in · lifiʀ · auk · stafiʀ · run(a)** å Nöbbele-stenen (Sm 16). Det mest påfallande är dock själva verbet: »de satte stenen». Inskriften är nämligen ristad på ett jordfast block, som aldrig har varit rört ur fläcken av människohand. Den versifierade inskriften torde därför ha blivit tillagad, innan det ännu var avgjort, att den skulle ristas på just denna plats och på detta stenblock.

Inskriftens formulering är högst ovanlig. Den har icke karaktären av början på en inskrift, utan snarare av en fortsättning, ett tillägg i versifierad form till en vanlig minnesinskrift. Denna har då funnits, måste man förmoda, på en annan, numera förkommen sten. Förmodligen har detta varit en rest sten, vilket skulle förklara uttrycket »de satte stenen». Med detta antagande bleve också uttrycket *Iak væit* . . . mera förklarligt. Det har ett direkt motstycke i inskriften på Sö 14, där det först meddelas, att Ragna har rest stenen efter Sven, sin make, och Säva och Ragnborg efter sin fader, och därefter tillägges: *Væit iak þæt vaʀ Svæinn vestr með [Knuti?]*.

57. Trinkesta.

I Lars Hallmans beskrivning över *Blacksta och Vadsbro socknar* (1748, 1759, utg. av S. Wallin 1917) omtalas två runstenar som kända i dessa båda socknar, Sö 57 och Sö 70. Den förra var nyupptäckt. Den »ligger i en äng, af hwilken en del hörer til Blacksta prästgård och hwarom rättnu skal talas mera. Måsen som til en tre twärfingers tjäcklek betäckte honom, när